

ÕIGUS

JURIIDILINE KUUKIRI

1920 a.

Nr. 2.

November

Toimetaja: J. Lõo, N. Maim, R. Rägo.
Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. 39.

Tellimise hind:
1 okt. aasta lõpuni 75 mk., üksik num. 25 mk.

Sisu:

Riigi finantsvõim ja kodaniku subjektiivsete avalikkude õiguste kaitse tulumaksu alla paneku alal — prof. Dr. E. Berendts. Uus seadus Eesti Vabariigi dispashööriameti sisseseadmise kohta — J. Tannebaum. Õigusteaduse oskussõnad — F. Karlson. Kriminaalkohtu-seadustiku oskussõnad. Eesti Vabariigi Riigikohus ja 1920 aasta põhiseaduse printsiibid — prof. Dr. E. Berendts. Kohtute tegevus. Kroonika. Eesti Vabariigi põhiseadus. Vabariigi põhiseaduse ning Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õiguse seaduse maksmapaneku seadlus. — Lisa: Riigikohtu otsused 1920 a.

Riigi finantsvõim ja kodaniku subjektiivsete avalikkude õiguste kaitse tulumaksu alla paneku alal.

II.

Finantsvõimkonnas seisavad üks-teise vastu kaks õiguskonda: riigi õigus nõuda kodanikult maksukohuse täitmist ja kodaniku õigus tegutseda

majanduslikes vabaduses, niivõrra kui seda ei piira seadused üldse ja maksuseadus eraldi.

Riigi õiguslised nõuded teostuvad tema seadusliste organide kaudu seaduslikes korras, kodanikkude seaduslised nõuded — nende eneste kaudu. Mõlemad nõuded on avalik-õiguslist, mitte eraõiguslist laadi. Mitte fiskusena, s. t. mitte omandusõiguste subjektina, ei seisa riik kodaniku vastu maksu alla panemise alal, vaid riigivõimuna. Ka kodanikud ei esine riigile eraõigusliste vastastena (contrahent), vaid avalikkude kohuste kandjatena ja sellega ühtlasi teatavate avalikkude õiguste subjektidena. Sest nagu avaliku õiguse vallas iga õigus esineb ühtlasi kohusena, samuti on iga kohus (Pflicht) seotud oma ulatuse seadusepärase määramisega. Konflikt riigivõimu ja kodaniku vahel maksu määramise asjus on sellega õigusline protsess, mida võib lahendada ainult õiguse teel. Muidugi ei puudu riigivõimul maksu määramisel ka armu avalduse võimalus, näit., ta võib erandjuhtumistel maksust vabastada. Säärast armu ei saa kodanik aga mitte seadusliselt nõuda. Kõigis tulumaksu seadustes on kõrgemale

finantsorgaanile, harilikult rahaminist-rile, teatavates piirides maksu määra-mise vabadus antud. Eesti tulumaksu seaduse § 93 ütleb: „Rahaministri-le antakse õigus pikendada selles seadu-ses näidatud tähtaegu, määrata maks-jate üksikute liikide jaoks isesugust maksude õiendamise korda.“ Seesuguse äranägemise järele toimetamise vaba-dus on ka rahaministri alla kuuluvail instantsidel § 86. põhjal, mis järgmi-selt kõlab:

„Otsekoheste maksude peakomis-jonile antakse õigus, maksja pal-vel, kellel toita on suur perekond ehk kes kitsikus seisukorras raske haiguse, varanduse ehk teenistuse kaotuse jne. tõttu, kustutada maha maksuvõlga summas mitte üle tuhande marga. Üle tuhande marga tõusvate maksuvõlgade mahakustutamine võib sündida ainult rahaministri loal.“

Õigust, sellesisulise palve täit-mist nõuda, pole maksjal, ka ei saa ta eitava vastuse puhul administratiiv-kohtuliselt edasi kaevata; seepärast ei asu § 86 ka mitte seaduse osas, mis käsitleb õiguse alusel maksuvalit-sustega lahendatavaid konflikte, vaid seisab palju alamal. Teisiti on lood nende maksualandustega, millest rää-givad §§ 22 ja 23. Siin omandab maksukohuslane teatavil tingimistel subjektiivse maksualanduse-õiguse — rippumatu maksuametite käsutamis-õigusest — mille tähelepanemata jät-misel ta võib kaebust tõsta.

Maksuorganide heaksarvamisele on jäetud (§ 57 järele) mõjuvail põhjustel (põhjuste kaaluvust hin-davad vist maksuametid) rahuldada maksukohuslaste palveid möödalastud kaebe-tähtaegade uuendamise asjus. Seadus kinnitab koguni kateoorili-selt, et nende asutuste (peakomisjoni ja jaoskonna tulumaksu-komisjonide) otsused on lõplikud, s. t. ilma edasi-

kaebe õigusega. See määrus vastab § 125-le Vene 1916. a. 6. apr. sea-duses selle vahega, et viimases on seletatud, et vastav palve kuu aja jooksul enne seaduslike kuutärmini möödajõudmist peab sisse antama*).

Niisama on maksuorganide heaks-arvamise määrata antud maksuvõla jaoks jaoskonna õiendamist ja pikendust lu-bada kuni 3 aastani, kui maksja on kitsikus seisukorras; selle juures on kaks maksuvalitsuse ins-tantsi piiratud teatava võla ülemmää-raga (jaoskonna-komisjoni maksimum on — 1500 marka, otsekoheste mak-sude peavalitsuse oma — 10.000 m. ja üksi peakomisjon pole mingi mak-simumiga seotud). „Kitsiku seisukorra“ mõiste on muidugi õige rela-tiivne ja võib mõnegi õiglusetu toi-metuse aluseks saada, sest alam-ins-tantse on mitu ja igaüks võib tarvi-tada oma kriteeriumi. Rahaministri instruktiivsed seletused ses suhtes oleksid väga tarvilised, kuigi nad vahest täies ulatuses ja rahuldavalt vae-valt määrata suudavad seda mõistet**).

„Kitsiku seisukorra“ onus probandi lasub enesest mõistetavalt palve aval-daja peal.

Siin tõuseb küsimus: kas jääb sel korral, kui maksuorganid maksu

*) Väljamaa maksuseadused sisaldavad ena-malt jaolt määruse selle kohta, mida lugeda mõju-vaks põhjuseks, kuigi väljendus pole päris punkti-pealne. Näit. ütleb Lippe osariigi seadus Saksa-maal 12. juunist 1912. a. järgmiselt: „Endisesse seisukorda asetamise nõuet võib tõsta kodanik, kes looduslike sündmuste ehk teiste p a r a t a m a t u t e juhuste läbi takistatud oli seaduses ettenähtud tär-minitel oma vastulausetega esinemast. Paratamatuks juhuseks tuleb arvata, kui paluja teadaandest temast mitte olenevail põhjustel pole teada saanud. Tähen-dab „vis major“ on mõjuvaks põhjuseks. Soovida oleks, et rahaministeerium seletusega esineks, kas või üleüldistes joontes selle kohta, mida mõista mõjuva põhjusena.

***) Lippe seaduses a. 1912 seisab (§ 69): „Määratud tulumaksu-summasid võib valitsus üksi-kuil juhtumistel kustutada, kui nende sunniviisiline sissenõudmine maksukohuslast tema majanduslikes olemuses ähvardab hävitada või kui näha on, et nõudmisel tagajärgi poleks.“

alanduse ehk maksust vabastamise eitavalt otsustavad, maksukohuslasele veel mõni seaduslik abinõu? Peab vastama, et vaevalt võimalik on kaebust tõsta seaduse rikkumise pärast, küll aga võib tingimisi kaebust tõsta õiglusetuse pärast. Kui tõestada suudetakse, et mõistete „kitsik seisukord“ ja „mõjuvad põhjused“ tarvitamisel on toimetatud erapoolikult, et samas olukorras ja tingimustes ühele kodanikule on avaldatud vastutulekut, teisele — mitte, siis võib küll kaebust tõsta kõrgemas kohtus.

Asume nüüd küsimuse juure: kuidas on lugu 1920. a. 12. apr. seaduses kodaniku õiguste kaitsega tulumaksu alla paneku alal, kuidas on organiseeritud riigi õiguste ning huvide kaitse? Missugused õiguslised abinõud on mõlemil pooltel tarvitada neil juhustel, kui enam otsustavat osa ei etenda maksuorganide vaba heaksarvamine, vaid kui pooled on seotud kindlate seadusliste direktiividega, teiste sõnadega, kuidas seisavad lood administratiivse õigusmõistmisega maksu alal? Kõik uuema aja maksuseadused sisaldavad hulga määrusi, mis puutuvad maksuorganide korraldusesse, tuluvarjamise vastu tarvitada lubatud kontrollabinõudesse, õiglusetuse ja seadusvastasesse hindamisesse ja lõpuks fiskaalsetesse trahvidesse. Nii on lugu ka Eesti tulumaksu-seadusega 12. apr. 1920. a. Tema sisaldab 93 §§. Tulumaksu subjektist, objektist ja maksu-määrast kõnelevad 23 §§. See on niiõelda seaduse materjaalne osa. Ülejäänud §§ käsitlevad vormilisi küsimusi. Samuti oli Vene seaduses 6. apr. 1916. Ta sisaldas 171 §§, nendest olid materjaalsetele küsimustele pühendatud ainult 46. Peale selle leidsid veel iseäralised reeglid jaoskondade tulumaksu-komisjonide liigete valimisviisi kohta (11 §). Arusaadav

on ka, et see nii pidi olema, sest mõõduandvad pole mitte seaduse üldised normid tulumaksu-subjekti, -objekti ning-määra kohta, vaid see komme ja viis, kuidas üldisi norme maksuorganide määrustes ja otsustes igal üksikjuhtumisel tarvitatakse ja teostatakse. Kodanikule seisab valitsusvõim ikka lähemal kui seadusandlus.

Lähtepunktiks ja aluspõhjaks kõigile administratiiv-operatsioonidele tulumaksu alla panemisel on maksukohuslase tuludeklaratsioon ehk teadaanne, s. t. isiklik tuluhindamine; selle kõrval käib teadaandmise kohustus, mis lasub teatavil isikutel ja asutustel. Kumbki on järelvalve-abinõu: esimene niihästi maksukohuslase kui ka fiskuse huvides; teine — pea ainuüksi fiskuse huvides. (Lubame omale siin tarvitada sõna „fiskus“, ehk küll see igati kohane pole, sest riik ei esine siin kui *persona juris privati*.)

Missugused on nüüd 1920. a. 12. apr. seaduses need organid, kes teostavad maksukohuslase tuluhindamise kontrolli, revideerivad alam-instantside otsuseid, võtavad vastu appellatsiooni-kaebusi ja otsustavad konfliktid lõpulikult?

Kõik praeguse aja tulumaksu-seadused kohustavad maksjat ise oma tuluhindamist toimetama ja teatava piiratud aja kestel tulu-deklaratsiooniga esinema, tehes teda sellega maksuvalitsuse organiks. Tema teadaanne on lähtekohaks terve tulumaksu määramise operatsioonile. Ainult sel juhtumisel, kui maksja tõrgub, asub tegutsemisele algusest peale ametnik (resp. kolleegium) ja maksukohuslane kaotab rea *beneficia juris*, mis muidu ühenduses seaduse kohusetruu täitmisega. 1920. a. 12. apr. seadus kohustab tulu-teadaannete tegemisele kõiki kodanikke. § 41 määrab:

„Kõik isikud ja asutused (välja arvatud need, kes selle seaduse § 2 näidatud*) on kohustatud sisse andma või posti kaudu sisse saatma selleks määratud vormi järele kirjaliku teadaande oma tulude üle läinud aastal mitte hiljem kui 1. veebruariks; aruandvad ettevõtted — mitte hiljem kui 15. maiks.“ Pole nii siis erandit tehtud ka neile, kelle tulud on maksuvaba elamis-alamäära piirides. Ainult rahaminister võib vabastada teadaandmisest isikuid, kes pole maksumkohuslised (§ 41, tähendus 3).

See määrus, millega Eesti tulumaksu-seadus erineb mõnest Lääne-Euroopa omast, on tarvilik järelvalveabinõu. Seadus teeb maksuvalitsuse abiorganideks mitte ainult maksumkohuslase enese, vaid ka ametkohad, asutused ja korraldused, kes osalt ise maksumkohuslised, osalt — vabad. Tema sisaldab teadaandmise kohustust (§§ 37, 38, 39, 40). See kohustus (mida ära ei pea vahetama isikliku tuluhindamise kohustusega) lasub maa- ja majapidajatel nende isikute suhtes, kes majas elanud (15. detsembriks maksuaasta eelkäival aastal), kõigil isikutel ja asutustel (ka riigiasutustel) oma paiukit, palka ehk muud tasu saanute suhtes, kõigil ettevõtetel, kes aruandeks kohustatud oma osanikkude ja aktsionääride, iseäranis aga nimeliste aktsiate omanikkude kohta, ja kõigil pangani- ning krediit-asutustel nende klientidele tulevate protsentide ehk muude sissetulekute kohta. Viimaste asutuste maksu alla paneku otstarbekohasuse küsimus on ajakirjanduses rohkeks vaidlemiseks põhjust annud. Samuti oli opositsioon parlamentides väga energiline. Selles nähti n. n. ärisaladusesse tungimist ja mitte ilma

*) Mõeldud on tulumaksust vabad isikud, selsid ja asutused.

põhjusteta. Ja tõesti, kui seisukohal asuda, et erakapitaalil ja tulul on täita ainult era-majandusline funktsioon, siis on see väide õige. Kui aga tõusta vaatekohani, et niihästi üksik-isiku varandusel kui ka tulul on sotsiaalne funktsioon, et eraomanik nii-öelda selle rahva varanduse osa valitseja on, mis temale maksva õigussüsteemi põhjal vormiliselt vabaks, kõlbliselt aga piiratud tarvitamiseks laenatud, siis ei või ärisaladuse rikkumisest sõna absoluutses mõttes juttu olla. Sest ka teistelt seisukohtadelt pole isiklik tulu enam puutumata saladus.

12. apr. seadus sisaldab nimelt veel ühe määruse, mida, kui tarvitada vanade vaadete mõõdupuud, tuleks nimetada kurjaks eht-fiskaalseks abinõuks, sest ta seab kodaniku oma kaaskodaniku tulu teadete õiglust kontrollerima. Mõtleme § 45, mis järgmiselt kõlab:

„Kõigi nende isikute nimekirjad, kelle tulu eelmise paragrahvi põhjal kindlaks tehtud, pannakse valla- või alevivalitsuses*) välja 1.—15. aprillini üleüldiseks teadmiseks, et märkusi võidakse teha nimekirjade puudulikkuse ja üksikute maksjate tulude ebaõige hindamise kohta. Nimekirjades tuleb üles tähendada: maksumkohuslase nimi ja perekonna-nimi, tema aadress ja tulude suurus allikate järgi.“

See § vastab Soome seaduse määrustele vallaomavalitsuste ja kogukondliku tulumaksu kohta — aastast 1868, 1874 ja 1908 (Soomes maksis riikliku tulumaksu seadus 1864—1885, kuna kogukondlik tulumaks on sisse seatud 1868. a. saadik) ja vastab samale põhimõttele, mida teostati jaotus-maksude määramisel juba vanast ajast peale (näit. osaliselt Preisi tööstusmaksu arvamisel ja Vene tööstus-

*) Muidugi ka vastavas linna ametkonnas.

maksu määramisel a. 1908). Maksukohuslaste vastastikune kontroll ei sisalda midagi haavavat, sest iga riigikodanik on huvitatud, et riigivõimu õigustatud nõudmised täitmist leiaksid ja mitte ei kannataks kaaskodaniku lohakuse või kurja tahte läbi.

Asudes nüüd maksuorganide korralduse vaatlusele, leiame 1920. a. 12. apr. seaduses kahte seltsi institute: ühed moodustuvad riigi ametnikkudest, teised on sega-koosseisulised. Esimesesse rühma kuuluvad: otsekoheste maksude peavalitsus, rahaminister ja kõrgem riigikohus Tartus. (Teatavail juhustel võtab asutustest osa prokuratuuri esitaja). Teise kategooriasse kuuluvad tulumaksu-komiteed ja komisjonid, mis on kolmeastmelised: 1) valdade ja alevite maksukomisjonid, 2) jaoskonnakomiteed ja 3) tulumaksu peakomitee. Nende kolleegiumide mitteametlikud liikmed valitakse maksualuste hulgast. Valimine pole mitte otsekohene, sest komisjonide resp. komiteede liikmed valitakse maksjate hulgast kogukondlike omavalitsuste poolt. Valla- ehk alevikomisjoni liikmeid valib valla- ehk alevinõukogu enese koosseisust, teiste sõnadega — piiratud ringkonnast. Teisiti sünnivad valimised jaoskonna- ja peakomiteesse. Siin valib linnavolikogu ehk alevinõukogu, aga valimine pole mitte seotud nende omavalitsusliste organide koosseisuga, sest seadus (§§ 25—26) ütleb, et nende komiteede liikmed peavad valitama maksukohuslaste hulgast kolmeks aastaks. Täendus 2. § 26. juurde seletab, et maksuametile kaaliigeteks valitud peavad vastama üldistele nõuetele, mis maksvad valimiste kohta kogukonna asutustesse, ja kuuluma tulumaksu maksjate hulka. Täendab, valitavad võivad olla ainult isikud, kellel kõik kodaniku-õigused

(varandusline tsensus ei etenda teatavasti enam mingit osa).

Nüüd aga ei pääse me mööda küsimusest: kas võib valitav olla isik, kelle kohta on tõestatud, et ta oma maksu-teadaande kokku seadnud mitte parema südametunnistuse järele, vaid lohakalt, ehk — kes kahtluse all seisab, et ta oma tulu on tahtnud varjata (kuigi kohtulist uurimist pole järgnenud)?

Austria 1914. a. tulumaksu-seadus määrab § 84, et isik, kes viimase viie aasta kestusel süüdi arvatud raskes eksimuses tulumaksu-seaduse vastu, pole valitav, isegi sel juhusel mitte, kui kriminaalkohus tegevusesse ei ole astunud. Seesugune määrus on meie arvates suurel määral tähtis tulumaksu karistus-seaduse seisukohalt vaadatuna, kui esimene samm tulumaksu-seaduse rikkumise sidumisel seltskondliku alaväärtuslikkusega.

Üks asi on Eesti tulumaksu seadusel meie äranägemise järele vahele jäänud. Nimelt puudub soovimisväärt määrus, et valimisõiguslised asutused selle eest hoolt kannaksid, et komisjonidesse resp. komiteedesse — valitaks kõigi kutsealade esitajad ja sellega mitmekesised kutsehuvid ja kutsevaade esindatud oleksid. Teiselt poolt peab tunnistama: mitte alati pole võimalik komisjoni nii kokku seada, et kõik kutseliigid oleksid esindatud. Raskusi võib tekitada, kui säherdune määrus antakse, ilma et seaduses parandust (Remedur) ette nähtaks, raskusi niihästi finantsvalitsusele kui ka maksualusele. Esimesele seepärast, et üksikuis komisjonides harukordsete olukordade tundjatest puudus tuleb; maksualustest aga neile, kes oma kutseliste ettevõtete iselaadi poolest erandiseisukorras on muude elanikkude hulgast ja ebaõige hindamise juures kan-

natada võivad. See pahtub iseäranis vähearvulisi töösturid, hindamisele tulevaid komisjonides, mis koos seisavad enamalt jaolt maapidajatest, neis maa-kohtades, kus viimased põlluharimise ülekaalu tõttu enamuses. Need asjalised raskused (igamees näeb teise kutsetegevust paremas valguses) suurenevad veel teravate vahakordade tõttu üksikute kutsetööde vahel ja loovad teatava eelarvamise.

Ka hindamise kontrollimiseks tarvilikud kutselised ja ärimehelised teadmised puuduvad tihtipeale komisjonidel. Seepärast annab mainitud Austria 1919. a. seadus rahaministrile õiguse maksuvalitsuse ehk maksukohusliste kodanikkude palve peale komisjoni teistsuguses asjatundlikumas koosseisus kohale saata.

Kahjuks peame loobuma tulumaksu määrajate instantside otstarbekohasuse hindamisest. Nüüdsel ajal on üleüldiselt tunnustatud, et nimetatud finantsametnikkude ja võhik-kodanikkude koostöö saavutab enam-vähem rahuldavaid tagajärgi.

Maksuorganidel, mis kokku seatud osaliselt maksukohuslaste hulgast valitud liigetest, on järgmised paremused: 1) võrreldiselt suure arvu maksukohuslaste konkreetsete olukordade tundmist maksu alla panemise suhtes, 2) tulu- ja teenimistingimuste tundmist üleüldse sel kutsealal, millesse kuulub üksik komisjoni liige, 3) suuremat usaldust ja otsekohesust maksukohuslaste poolt, kes, teades, et nende avaldused omasuguste poolt hinnatakse, oletada võivad ühelt poolt suuremat heatahtlust fiskaalse eelarvamise puudumise mõttes, teiselt poolt — sügavamat pilku tõelistesse asjaoludesse.

Puudub võimalus käsitleda küsimust, kas ja kui võrra need võhikute

osavõtmise kasunähtused tõelikult ilmsiks tulevad Lääne-Euroopa praksises ja kas mitte teatavad varjuküljed esile pole kerkinud.

Asume puht-ametlikkude ja segamaksuvalitsuste kompetentsi küsimuse harutamisele. Maksuinspektorid, otsekoheste maksude peavalitsus ja rahaminister pole mitte administratiivkohtulikud asutused, vaid kõige pealt administratiiv-tehnilised, kes kitsamal või laiemal määral varustatud käsutamis- ehk korraldamisvõimuga. (Maksuinspektori arvame puht-maksutehniliste ametnikkude hulka ainult sel mõõdul, mil ta esineb üksiku ametnikuna, mitte aga kui ta fungeerib jaoskonna tulumaksu-komisjoni juhatajana. Siin esineb ta juba kui administratiivse õigusmõistmise organ).

Isesuguses seisukorras on valla ja alevi tuluhindamise komisjonid, need kõige madalamale asetatud maksumääramise kollegiaal-organid. Nende koosseis moodustub peaagu erandita mitte bürokraatlikust elemendist (Esimees — valla-ehk alevivanem, liikmed: valla-ehk alevisekretäär ja 3—7 vallanoogu ehk alevivolikogu liigete hulgast üheks aastaks valitud maksukohuslast § 27.) Mainitud kolleegiumid, mis koosseisavad isikutest, kellel asjatundmine puudub, kes pahatihti väga keskpärase hariduslise tasapinna tõttu otsustama peavad ainuüksi oma praktiliste kogemuste ja elutarkuse põhjal, — need kolleegiumid täidavad üht mitte tähtsuseta funktsiooni. Nemad on, kes kindlaks määravad, kas kodanikud, kes tulumaksu deklaratsioonile kohustatud, selle kohustuse ka täitnud (§ 44) nemad tuletasid viivitajatele meele nende kohuseid, seavad maksjste nimekirjad kokku ja täidavad lõpuks veel ühe väga tähtsa kohuse: hindavad oma ringkonna maksukohuslaste tulud, „alusseks võttes kõiki neid käe pärast ole-

vaid andmeid". Nemad panevad välja üleüldiseks teadmiseks maksualuste nimekirjad, võtavad vastu ja arvata-vasti ka otsustavad märkused, mis viimaste ebatäielisuse kohta tehtud, ja kaaluvad läbi üksikute maksukohuslaste ebaõiged hindamised. Valla- ja alevi tuluhindamise-komisjonidele pole mitte väike võim antud § 46 põhjal, kuigi ainult esimeses instantsis. Lõpuks annavad nad terve oma juure kogunenud materjaali edasi jaoskonna-komisjonile, kõigi kaebustega ja oma seletustega nende kohta. Jaoskonna-komisjonid, peab küll arvama, edendavad peaosas sekretäärid, kuna ju valitavad liikmed ainult üheks aastaks valitud on ja selle tõttu kogemusi ei saa omada. Ka ei saa valitud liikmed mingit tasu oma töö eest; sellepärast on arvata, et nad mitte iseäralist valmisolekut ei näita kokkutulemiseks ja tahtmist ei avalda—, et neid uuesti valitaks. Vene seadus 6. apr. 1916 tundis ainult kaht hindamis-instantsi: ringkonna komiteed (участковые присутствія) ja kubermangu-komiteed (губернскія присутствія) § 48; sellejuures töötasid esimesed maksuinspektori ehk tema abi, s. t. tehnilise eelharidusega isikute juhatusel.

Tuleb arvesse võtta, et hindamisel esimeses astmes on ikka mõjusam kaal. Jaoskonna tuluhindamise komisjonid kannatavad paratamatult suure töökoorma all ja ei suuda see tõttu mitte igal juhtumisel üksikasjaliselt kaaluda tuluhindamisi ja nende vastu tõstetud kaebusi. Võib ju küll öelda, et tuluhindamise raskuspunkt aseneb jaoskonna-komiteedes, aga mitte valla- ja alevi hindamis-komisjonides, kuid esimesed on maksukohuslastele võõramad. Harilikudel surelikkudel on sisse juurdunud teatav argus ametkohtade vastu ju nad lepivad enamasti

vallakomisjoni hindamisega. Kahju on, et pole avaldatud 1920 a. 12. apr. seaduse motivatsioon: meile jääb teadmatuks, mispärast rahaministeerium selle alam-astme on sisse mahutanud. Suurt kasu tema tegevusest loota pole.

Asume nüüd vaatlema administratiivset õigusemõistmist tulumaksu toimetustes. Teatavasti on selleks kolm instantsi: jaoskonna komitee, peakomitee ja kõigem kohus Tartus. Esimesed kaks astet on sega-koosseisuga (riigiametnikud, kohaliku omavalitsuse esitajad ja maksukohuslaste esitajad), kõrgema kohtu moodustavad ainult riigikohtunikud.

Administratiivse õigusemõistmise asjus on käimas teatavasti vaidlused: kas on ta ainult selleks, et puht-õiguslisi küsimusi otsustada, või peaks ta ka huvide kokkupõrkeid lahendada. Viimasel ajal kaldub teadusline arvamine teisele vaatekohale, mida kaitses juba XIX aastasaja 80 aastates prof. Gradoffsky Venemaal ja terve rida juriste Lääne-Euroopas. See vaade vastab ka otstarbekohasuse ja õigluse nõuetele. Ja just seesugusel piinlikul alal, nagu tulumaksu küsimused, kus kodanik iseäranis helladundeline on, ei tohi maksev olla ainuüksi formaalne seaduslikkus maksujaotuse akti piirides, vaid peavad kaalumisele tulema ka materiaalsed huvid ühetasaselt ja erapoolelt. Siin võib tihti vormi mõttes seadusepäraselt, materiaalselt aga õigusetult otsustada. „*Summum jus, summa injuria.*“ Kui vormiline seadusevastatus õigusetunnet riivab, kui tühjastunnistamine objektiivse õiguse jälle jalule seab, siis võib aga materiaalne õiglusetus rasket rahulolematust luua maksualuste ringides.

Ühtlus õigusmõistmises on loomulikult ka administratiiv-õiguse alal väga soovitatav, aga samuti tuleb arvesse võtta subjektiivset momenti igal üksikjuhtumisel, kuna tulumaksu-seadust just selle tõttu kõige paremaks ja õiglasemaks maksuvormiks peetakse, et temas tähelepanu leiavad ja leidma peavad maksualuse subjektiiv majanduslised olukorrad.

Õieti organiseeritud administratiiv-õiguslikes protsessis peavad mõlemad konflikti sattunud pooled — riigivõim ja maksukohuslane kodanik — ühe-õigusliste vastastena otsustava asutuse ees oma asja kaitseda saama, kusjuures maksukohuslasele õigus ja võimalus on antud isiklikult ehk esitaja kaudu maksuameti nõudmisi ümber lükata ja oma õigusi ning huviseid süüaliselt kaitsta.

Mil määral rahuldab 1920. a. 12. apr. seadus neid nõudeid?

Hindamiskomisjonide poolt kogutud materjaalide (andmete) revideermise käik jaoskonna-komiteedes kujuneb seaduse §§ 47, 48, 50, 51 ja 52, põhjal järgmiselt:

Jaoskonna-komitee juhataja vaatab üksi (s. t. mitte komitee koosolek) läbi andmed, mida ta saanud otseteed maksukohuslaselt (tähendab aruande-kohuslistelt, ettevõtetelt, kes oma teated otse-jaoskonna komiteele saadavad) ehk hindamiskomisjonilt. Ta on õigustatud kahtlastel juhtumistel nõudma maksukohuslaselt täiendavaid teateid ja tõendusid. Aga mitte ainult komitee juhatajale, s. t. maksuinspektorile, pole antud sarnane õigus, vaid ka komiteele kui sarnasele: viimane võib isegi maksukohuslast isiklikult kutsuda seletusi andma. Arvama peab et ka maksukohuslastel õigus on nõuda, et komitee neid isiklikult seletama kutsuks.

1920. a. 12. apr. seaduses puudub üks määrus, mis leidub enamasti

jaos Lääne-Euroopa tulumaksu seadustes, — nimelt, et deklarant peab töötama, et ta tuluteated annab parema teadmise ja südametunnistuse järele.

P.-Ameerika Ühisriikide tulumaksu-seadus 5. sept. 1916 a. nõuab, et tuluteadaande õiglus ja täielisus vandega kinnitatud oleks (art. 8, § 6). Sellest vandelisest deklaratsiooni õigluse tõestamisest on nähtavasti loovutud, kuna aja-jooksul arusaamisele jõuti, et vana ei paku piisavat tagatist: olles huvitatud, et maksu kohustus saaks võimalikult väike, tõuseb maksukohuslasel suur kiusatus vannet võtta puhta vormitaitena. Materjalistlikul ajal, mil meie praegu elame, on ju vanne oma tõsiduse kaotanud. Vaevalt mõeldav on nüüdsel ajal niisugune korraldus, mis kord valitses Hamburi vabariigis, kus varandusmaksu võeti ainult maksja vandega tõestatud deklaratsiooni põhjal, ilma mingi teadete revisioonita!

1920. a. 12. apr. seaduses ei seisa midagi selle kohta et maksualuse oma deklaratsiooni andmeid taga järele vabatahtlikult võib täiendada ja et ta seda tehes, enne kui maksuamet tema tähelepanu andmete puudulikkuse peale on juhtinud — mitte karistuse alla ei lange.

Jaoskonna-komitee määrab kindlaks maksualuse poolt antud deklaratsiooni, täiendavate teadete ja teiste kogutud andmete põhjal, maksule alluva tulu kui ka tulumaksu suuruse. Ainult siis kui maksukohuslane tulu teadaannet pole saatnud ja ka teised andmed puuduvad tulu kindlakstegemiseks, võib komitee iseseisvalt tema tulu-summa hinnata ja nimelt väljaminekute järele. Säärane hindamine on muidugi häda-abi ja selle tõttu ikka juhuslik ja umbkaudne. *)

*) 1920 a. 12. apr. seadus piirab jaoskonna-komiteede võimu ulatust, võrreldes Vene seadusega 6. apr. 1916. a. Viimase §§ 107 ja 108 ei määra, et kui nõutud tuluteated maksukohuslase poolt andmata jäetud, siis komitee ilmingimata peab mõõdu-

Samuti kui hindamise-komisjonis, on ka jaoskonna tulumaksu komitee juhataja kohustatud maksjate nimekirja ühes komisjoni poolt kindlaks määratud tulumaksuga üleüldiseks teadmiseks avaldama. Publikatsiooni viis jääb muidugi komitee otsustada ja võib avalduda nimekirjade väljapanekus tulumaksuameti ruumides, ehk ajalehtedes kuulutamises, nagu see sünnib Soomes. Nagu Soomeski võivad kõik kodanikud, s. t. ka mitte-maksukohuslised, teatava kindla aja jooksul neid nimekirju läbi vaadata, kirjalikka kaebtusi anda neis tähelepanud puuduste peale ja õiendusi saata ebaõieti hinnatud tulude kohta. Sarnased õiendused kolmandatelt isikutelt saavad olla muidugi ainult maksu määrasse puutuvad.

1920 a. 12. apr. seadus vaikib kahest maksukohuslase poolt esitatud teadete parandus- ja kontrolliviisist, — komitee, resp. tema juhataja, õigusest: 1) maksukohuslaselt arve raamatuid sisse nõuda läbivaatamiseks, 2) maksukohuslase maja ja korterit üle vaadata ning tema sisseseade ja eluviisi järele väljaminekut ja sellega kaudselt tulu mõõta, sel juhtumisel, kui tulu deklaratsiooni pole antud ja tulumaksu määr peab fikseeritama väljaminekute põhjal. Mainitud abinõude kavatsemine Caillaux tulumaksu-seaduse projekti harutusel Prantsusmaal tõi esile terve põlastus-tormi. Nähtavasti on ka meie seadus-andja nende inkvisiitoriliste abinõude tarvituselevõtmisest tagasi kokkunud.

puuks võtma tema väljaminekuid vaid jätab maksu-määra leidmiseks komiteele vabaduse. See korraldus on kõigiti otstarbekohane, sest väljaminekud pole alati kindlaks hindamis-vahendiks tõelikule tule. (Mõeldagu ainult üksiku meesterahva ja perekonna-isa väljaminekute peale!). 1920 a. 12. apr. seaduses puudub ka Lääne-Euroopa omades tihti leiduv määrus, et kodanik, kes määratud aja jooksul deklaratsiooni sisse pole annud, võimaluse kaotab tarvitada õiguslisi abinõusid ametkonna tuluhindamise vastu oleval maksuastal, muidugi kui pole näidatud tingimusi, mis seaduse täitmise viivitust vabandavad.

Teise punkti kaitseks ei saa midagi öelda, sest ta on halvaks paneva iseloomuga, esimene aga peaks vaevalt vasturääkimisele põhjust andma, kuna ta ettenähtud on tööstusmaksu alal. (Vrdl. Vene tööstusmaksu sead. a. 1898.) Teiselt poolt peaks maksualusele võimalus antama pilku heita komitee protokollidesse ja asjaajamisesse, niivõrra kui see teda puudutab. Vene tulumaksu-seadus 6. apr. 1916 sisaldab selle õiguse (§ 116). Missugused õiguslised abinõud on pruukida komitee otsuste vastu ühelt poolt maksualusel, teiselt poolt komitee juhatajal, kui asjatundjal finantsvalitsuse esitajal?

Mis maksualuse õiguslistesse abinõudesse puutub, siis on võimalikud vastulause ja kaebus. Vastulause adresseeritakse jaoskonna-komiteele, kaebus aga peakomiteele kui appellatsioonile instantsile. Jaoskonna-komitee võib maksualuse vastuvaidluse vastu võtta ja sellega soovitada esialgse otsuse muutmise, ehk võib selle tagasi lükata. Maksukohuslasel on õigus komiteele kirjaliselt esitada uusi tõendusi oma andmete õigluse kohta ja kutsuda omal kulul tunnistajaid ning asjatundjaid. Mõistagi on ta õigustatud ka isiklikult komitee koosolekuile ilmuma ja oma asja kaitsma.

Maksukohuslaste kaebused saadetakse tulumaksu peakomiteele (jaoskonna-komiteede vahetalitusel, kes arvatahvasti oma seletused juure lisab). See on reeglilik kõigis tulumaksu seadustes. Samuti ei peata kuskil kaebuse andmine tulumaksu sissenõudmist.

Mitte ükski maksualusele pole võimalus antud jaoskonna-komitee otsuse jõusse astumist takistada, vaid ka jaoskonna-komitee juhatajal (s. t. maksu-inspektoril) on protestiõigus (kahe nädala jooksul päevast, mil protesteeritav otsus tehtud). See protest peatab jaoskonna-komitee otsuse täideviimist, kuni

asi tulumaksu peakomitees otsustatud. Tekib küsimus: missuguste kaalumiste tagajärjel on antud jaoskonna-komitee juhatajale protesti-õigus? Peakomitee juhatajal (samuti kui prokuratuuri esitajal) on ka protestiõigus otsuse täidesaatmist edasi lükkava mõjuga, aga § 33 teksti järele ainult kui peakomitee otsus seadusega kokkukõlas pole ja mitte kui ta otsust vormiliselt õigeks, materjaalselt aga ebaõiglaseks peab. Ka Vene 1916 a. 6. apr. seadus andis jaoskonna-komitee (участковое присутствие) juhatajale protesti-õiguse, ilma et oleks protesti põhjendust nõudnud (§ 65). Ainult kubermangu-komitee juhataja protestiõiguse kohta oli öeldud (§ 65), et kui protest põhjeneb väitel, mis puutub seaduslikku alusesse, siis ta rahaministri kaudu Valitsevale Senatile otsustamiseks esitatakse. Oleks soovitatav, kui seaduse määrust jaoskonna-komitee juhataja protestiõiguse ulatuse kohta käsitatakse laiemal alusel. Tulumaksu peakomisjon (komitee) on appellatsiooni-instants ja peab terve maksukaebuse esitatud materjaali alusel läbi harutama jaoskonna-komitee otsuse seaduslikkuse ja avara lepliku õigluse vaatekohalt. Sellepärast on tal õigus, et materjaali võimalikku puudulikkust korrigeerida ja kahtlusi kõrvaldada, — nõuda täiendavate andmete saatmist. Peakomitee rahuldab kaebuse täieliselt ehk osalt, ehk viimase juhtumisena jätab tagajärjetuks. Peakomitee koosseis on ühes suhtes iseäralik: mõnel juhtumisel, mis nuhtlusseaduslise teolaadiga, võtab asja harutamise osa riigi prokuratuuri esitaja. Vaevalt küll hakkab peakomitee niisuguseid juhtumisi otsustama: ta kuulab ainult ära prokuratuuri valve esitaja arvamise selle kohta, kas on alust kriminaalsüüdistuseks, ja otsustab asja kaela-kohtu kätteandmise.

Missugused õigused on maksu-

kohuslasel selles tulumaksu-protsessi järgus? Temale peab teadustatama kaebuse läbivaate päev ja seadus ütleb seda korda selgelt, et tal õigus on asja harutusest osa võtta kirjalikul ehk suusõnalisel vormil. Oletama peab, et maksukohuslane võib saata oma asemel usaldusmehe.

Viimane ja kõrgem administratiiv-õiguse instants tulumaksu asjus on Eesti senat — kõrgem riigikohus Tartus, riigikohtu kätte lähevad maksualuste kaebused, jaoskonna-komitee juhataja ja prokuratuurivalve esitaja protestid. Kas on nüüd senat ainult kassatsiooni-instants, kes otsustab ainult seaduse vale käsitlemise ehk tähelepanemata jätmise üle, või on ta kutsutud ka vaidlusküsimuste materjaalset külge arvesse võtma? Kas ta on ühtlasi ka appellatsiooni instants?

§ 55-es, kus jutt tulumaksu peakomisjonist, on tarvitatud sõna „appellatsiooni instants“. Kuid § 56-es, kus räägitakse senatist, puudub see sõna. Tuleb seda nõnda seletada, et viimane fungeerib ainult kassatsiooni-instant-sina?

Maksukohuslaste huvide kaitse mõttes, samuti kui järjekindlate õigluse alusel põhjenevate finants-võimkonna seaduste loomise huvides oleks sarnane senati kompetentsi kärpimine väga kahetsemisväärt. Soovida oleks, et Eesti senat, kui administratiiv-õiguse kõrgem organ, mitte ainult ei seisaks objektiivse õiguse valvel, vaid kaitsjaks oleks ka kodaniku subjektiivsele õigusele. Ekslik oli Vene senati poolt, et ta maksuküsimustes tihti peale ainult kassatsioonikohtuna esines ja ennast kurdiks tegi kodaniku hüüdele õigluse järele.

Peab arvama, et kaebajale senatis samad õiguslised abinõud lubatud on, mis II. ja III. instantsis: õigus isiklikult esineda, oma asja kaitsta (ehk

kaitsjat saata) ja tõendusi tuua oma õigusliste nõuete kohta.

Lõpuks avaldame soovi, et kõrgema riigikohtu otsused täpisealt ja rutuliselt üleüldiseks teadmiseks avaldataks, sest tema autoriteetliku käsitluse kaudu areneb finantsvalitsemisõigus mitmekesiste elu vahekordade suhtes.

Peame loobuma ühe tähtsa küsimuse käsitlusest, mis puutub maksuorgaanide karistusvõimusse. See aine — „fiskaalne“ karistusõigus — on vähe läbitöötatud vald finantsõiguses. Võimalikul korral tuleme hiljem selle küsimuse juure tagasi.

(Lõpp.)

Prof. Dr. Eduard Berendts.

Uus seadus Eesti Vabariigi dispashöri ameti sisseseadmise kohta.

(Riigi Teataja Nr. 53/54 — 14. apr. 1920. a. seadus Nr. 138)

Vene ajal ei olnud Eestimaa oma dispashööri, vaid Eestimaa oli Peterburi dispashööri tööpiirkonnas. Iseisva Eesti Vabariigi tekkimisega tuli aga ka meil oma dispashöör ametisse panna. Sellepärast otsustas Vabariigi valitsus 7. aprillil käesoleval aastal meil dispashöri ameti asutada.

Dispashööri otsustamise alla tulevad need juhtumised, kus ühise havarii'ga („havari grosse'ga“) tegemist on. Ühine havarii seisab koos kahjust, mis on tekkinud selle läbi, et kapteni käsul laev ehk laadung osalt ohverdati ehk vigastati laeva ja laadungi päästmiseks ühisest hädahohust. Need kahjud jaotatakse dispashööri poolt iseäraliste mereseaduste ja kommete põhjal huvitatud isikute vahel ära. Kahjude ärajaotamise plaan — dispash — on dispashööri otsus, milles iga huvitatud isiku kanda tulev ühise havarii osamaks tasutava

kahju suuruse ning maksu kandvate väärtuste põhjal välja on arvatud.

Dispashööri asukoht on Tallinn ja tema tööpiirkond on — Eesti Vabariigi territoorium.

Dispashöriamet nõuab mitte ainult kodumaa seaduste ja kommete, vaid ka võõraste maade mereseaduste ning rahvusvaheliste seaduste tundmist ja suurt vilumust. Et isikuid tähen-datud teadmistega raske oli leida, siis oli rahuajal Venemaal kõigest ainult seitse dispashööri. Meie väikestes naabririikides, näit. Soomes, on ainult üks dispashöör.

Ülemaltähendatud põhjustel on võimalik dispashöriametit usaldada ainult isikule, kes asja tunneb. Viimase küsimuse (isiku küsimuse) võivad kõige õigemini ära otsustada meresõidus ja väliskaubanduses huvitatud isikud. Sellepärast ei määrata ka meie riigidispashöör ametisse Vabariigi valitsuse poolt, nagu harilikud kõrgemad ametnikud, vaid valitakse Tallinna Börsekomitee poolt ja kinnitatakse peale selle ametisse Kaubandus- ja Tööstusministri poolt.

Dispashöörid ei saanud Venemaal riigi poolt kindlat palka. Selle eest läks aga dispashimaks, mis 1/4% laeva- ja laadungi väärtusest välja teeb, täielikult nende kasuks ja nemad pidid sellest ka oma tööta- ning kantseleikulud tasuma. Meie riigidispashöör käib oma tegevuses endiste Vene mereseaduste ja kommete järele (uus seadus § 5) ja peab sellepärast ka ilma kindla palgata töötama. Rahuaja andmete põhjal tuleb eeldada, et Eesti dispashööril esialgu mitte niipalju tööd ja sellega ka sissetulekuid ei saa olema, et ta üksnes seda ametit võiks pidada. Sellepärast on uue seaduse läbi (§ 3, märkus) võimalus antud dispashöriametit — kohtunikuametiga

ühendada, kui Kohtuminister selleks oma nõusolekut avaldab.

Varemalt, Vene ajal, ei olnud see mitte võimalik, sest Vene kohtute asutamise seaduse põhjal ei ole kohtunik õigustatud kõrvalist ametit pidama. Sellepärast tekib küsimus, kas meie uus, spetsiaalseaduse abil väljaantud eraldus üleüldisest seadusest ka kohtupoliitiliselt ja praktiliselt läbiviidav on?

Kohtupoliitiliselt — ja, sest dispashööri otsustel (dispashidel) on — end. Vene Senati mitmekordsete seletuste põhjal — kohtu otsuste tähtsus. Sellepärast kannab dispashööri tegevus kohtuniku tegevuse iseloomu. Kui juba dispashööriametit mõne teise ametiga ühendada, siis oleks, nimetatud põhjusel, kõige loomulikum seda ametit mingi kohtuniku peale panna.

Praktiliselt oleks see niisamuti läbiviidav, sest teiste Senati seletuste põhjal võib dispashööri otsuste peale edasi kaebata ainult kaassatsiooni teel. Uue seaduse juhatusel võib dispashööriks ainult kohaliku (s. t. Tallinnas asuva) kohtuniku valida. Kaebused dispashööri vastu ei allu aga, ülemaltähendatud Senati seletuste põhjal, mitte Tallinna-Haapsalu Rahukogule ehk Kohtupalatile, missugused Tallinnas asuvad, vaid Kõrgemale riigikohtule, mis Tartus asub.

Dispashööril on tegemist mitte ainult Eesti riigi kodanikkude ja nende varandusega, vaid ka nende võõraste riikide kodanikkude varandusliste huvidega, kes meiega kaubanduslikes ühenduses seisavad. Lähikäimises teiste riikidega peame meie aga iseäranis ettevaatlikud ja võimalikult ka vastutulelikud olema. Vastasel korral võib lugupidamine meie vastu väljamaal langeda ja tagajärg võib ka see olla, et meiega mitte hea meelega ei taheta

kaubandusliselt läbi käia, lepinguid teha j. n. e.

End. Vene mereõiguse põhjal olid dispashöörid kohustatud huvitatud isikute nõudmisel oma otsuseid (dispashisid) ka võõrastes keeltes tegema, nimelt Inglise, Saksa, Itaalia ja Prantsuse keeles. Seda kohustust, mis pikkade otsuste kirjutamisel dispashöörile suuri raskusi ja kulusid (tõlgid) võib teha, ei ole meie seadusandjad Eesti dispashöörilt võtnud. Uue seaduse § 4. põhjal peavad meie riigispashööril viis ametipitserit olema, nimelt: Eesti, Vene, Inglise, Prantsuse ja Saksa keeles, millest järeltada tuleb, et dispashöör, huvitatud isikute nõudmisel, ka kõikides ülemaltähendatud võõrastes keeltes oma otsused peab kirjutama.

Uus Seadus Eesti riigispashööriameti sisseseadmise kohta hakkas maksma 14. aprillil 1920. a.

Loodame, et see uus samm Eesti mereasjanduse alal, peale läbielatud rasket aega, meie laevandusele — mis Eesti majanduslike elu tähtsam tegur — ka omalt poolt võimaldab normaalsemalt töötada ning väljamaal lugupidamist meie, kui mereriigi, vastu aitab suurendada.

J. Tannebaum.

Õigusteaduse oskussõnad.

(Järg.)

F. Karlson.

Õigusteadlaste Seltsi oskussõnade komisjon esitab allpool oma töö jätkuna Kriminaalkohtu-seadustiku oskussõnade eelnõu. Nagu Nuhtlusseadustiku oskussõnastikuski, leidub neis sõnu, mis otsekohesest mõttes neisse ei kuulu, vaid üldsõnastikku, kuid komisjon leidis tarviliku olevat neid

sisendada mitmesugustel põhjustel. Õigusteaduse keel peab olema kõige pealt täppis. Oskussõnu arendades, üldsõnu aluseks võttes, oli komisjonil võidelda üldise sõnastiku puudulikku-
sega, kui ka selle asjaoluga, et üksikuid sõnu vale tähendusega on haka-
tud tarvitama, missugused ebasoovita-
vad nähtused pidid kõrvaldatama. Nii
puudus näit. siamaani meie sõnasti-
kus ülitähtis sõna, mis „качество“,
„Qualität“ peab ära tähendama; sõ-
nale „kogemus“ on näit. jälle vale
tähendus antud. Edasi võttis komis-
jon arvesse, et keeletundmine õigus-
teadlaste hulgas väga puudulik on,
mis ju arusaadav, sest et praegune
kohtu alal toimiv põlv koolis õppides
kavakindlat emakeele õpetust ei ole
saanud ja ei võinudki saada, pealegi
kus keel ise veel siamaani nii välja-
arenematu ja alles muhenemis-aja-
järgus on, mispärast ka ülitarvilik oli
muude kohtukeeles ainulikkude sõnade
eest hoolitseda. Komisjoni poolt soo-
vitatud oskussõnadega tutvudes puu-
tub tema tarvitajatel arvatavasti silma,
et komisjon neis õige põhjalikke muu-
datusi kogeb läbi viia. Nii on näit.
sõna „süütegu“ välja heidetud, mis
juba aastakümneid tarvitusel on olnud
ja juba sügavalt meie õiguskeelde on
juurdunud ning nii kodune tundub.
Komisjoni arvates on siamaani seda
sõna võõriti, ebaloogiliselt tarvitatud,
sest et süüdi teha mitte võimalik
ei ole, võib ainult süüdi olla mõ-
nes teos. Edasi kutsub arvatavasti
palju vastuvaidlusi esile koduseks saa-
nud sõnade nagu „apellatsioon“ ja
„kassatsioon“ asendamine teistega.
Kuid komisjon leidis, et meie kõige
pealt selle eest peame hoolitsema, et
meie keel võimalikult võõrastest mõ-
judest vabastuks, et see kõigile kohtu-
keele tarvitajatele — ja seda on terve
rahvas — kergesti arusaadav ja kätte-

õpitav oleks. Tähen datud sõnad aga,
iseäranis nende ajasõnalistes kujudes,
ei lase end Eesti keele häälendamise ja
rõhu seisukohast kudagi meie keele
kohaselt käsitleda, sõnu aga võõraste
rõhkudega meie keeles tarvitada ei
pea komisjon mitte võimalikuks ja
arvab, et selle pahe vastu kõigest
väest peab võitlema. Võidakse vahest
vastu väita, et sõnad, milledega kom-
isjoni neid kogeb asendada, mitte
vanade sõnade mõtet igapidi ei taba.
Selle kohta on tarvis tähendada, et
sõnad üldiselt ainult valemid on, mil-
lele nende tarvitajad ainult sisu anna-
vad. Ka näit. sõnad „apellatsioon,
kassatsioon“, võetud ainult kui keele-
teaduse mõisted, ei vasta mitte selle
sisule, mida õigusteadus neile annab.
Meil ollakse üldiselt ikka iga uue
sõna vastu, mis õppida tuleb, seal-
juures õpitakse aga hoolega hulk teisi
keeli, mis otse moodiasjaks on saa-
nud. Komisjoni arvab, et ka meie
keel väärt on, et tema pärast vaeva
nähtaks. Kuid komisjoni poolt soo-
vitatud sõnad ei ole, nagu varemalt
tähen datud, mitte lõpulikud, nad esi-
tuvad ainult eelaõuna, leidub pare-
maid nende asemele, võtab neid ka
komisjoni tarvitusele, nagu ta seda ka
oma sõnadega teeb, mis loomistöö
kestusel parematega asendatakse. Kuid
tähtis oli töö sihtjoon ja see peab
Eesti keele loomistöös kõige pealt ise
eestiline olema.

Komisjoni töö rohkuse kohta olgu
tähen datud, et kriminaalkohtu oskus-
sõnastiku esimene lugemine nõudis
13 koosolekut läbistikku kolmetunni-
lise kestvusega iga koosolek, peale
selle oli veel teine ja kolmas luge-
mine. Kus juures kaheksaliikmelisest
komisjonist läbisegi kuus liiget istun-
gitest osa võtsid.

Lõpuks palve iseäranis kohtuasus-
tustele. Juba ligi kaks aastat tarvi-

tavad meie kohtud oma tegevuses tegelikult oskussõnu ja on neil sellepärast palju teadumusi sel alal. Lähemal ajal kogeб komisjon peale kriminaalkohtu oskussõnastiku lõpetamist tsiviilkohtu oskussõnastiku juurde asuda. Sel puhul oleks väga soovitatav, et neid sõnu komisjoni sekretäridele, notaarius Kristelstein'ile saadetakс, Tartu, Rüütli tän. nr. 4, — niisama ka arvustuslisi märkusi juba ilmunud sõnade kohta.

Kriminaalkohtu-seadustiku¹⁾ oskussõnad.

A.

Авторитетный — mõjuvõimus (-sa)
авторитетъ — mõjuvõim
авторъ — autor
административное вѣдомство — valit-
suse ametkond
администраторъ — valitseja
администрация — valitsus
актъ врачебнаго осмотра — arstliku
ülevaatuse akt
акцизное нарушение — ak(t)siisirike,
-rikkumine
акцизь — ak(t)siis
алфавитный списокъ, — указатель
— tähtnimestik, tähtjuhataja
алфавитъ — tähestik
амнистировать — armama, amnestima²⁾
амнистія — armamine, arme, amnestia
аналогично — sarna
аналогичный — sarnuslik
аналогія — sarnus, analoogia³⁾
апеллировать — teistma (teistan.jne.)⁴⁾
апелляторъ — teistja
апелляционная жалоба, апелляционный
отзывъ — teistuskaebus
апелляція — teistmine, teistus
арестовывать — arestima
арестъ — arest

Б.

Безвѣстное отсутствие — teadmata
puudumine
безвѣстно отсутствующій — teadmata
puuduja
безнамяренно — kogemata
безнамяренность — kogematus
безуміе — hullumeelsus
безумный — hullumeelne
безыменный — nimetu
беременная женщина — raskejalgne
naine
беременность — raskejalgsus
благо — hüve
благоприятно — soodsalt
благоприятный — soodus (-dsa)
благоприятствовать — soodustama
благоустройство — heaksarvamine,
-arve

В.

Взысканіе — sissenõudmine, -nõue (-de)
включать = вносить
включительно — ühes arvatud
властный — võimus (-msa)
власть — võimus, võim
внесение — sisendamine, -dus, sisen-
dumine
вносить (въ актъ, приговоръ и т. д.)
— sisendama⁵⁾
вносить въ протоколъ — protokollima
вносить въ счетъ — arvestama
внушение — manitsemine; manitsus
возлагать (издержки, расходы) —
peale panema
возмѣщать (расходы, издержки) —
tasuma
возмѣщеніе — tasumine, tasu
вознаграждать (свидѣтеля, эксперта
и т. д.) — tasutama
вознаграждение — tasutamine, tasu-
maks
возобновление — uuendamine, -dus
возражать — vastu väitma, vastas-
tama
возражение — vastuväitmine, -väide,
vastastus

возрасть — vanus, iga
возстановленіе срока — tähtaja taas-
tamine, -tus
возстановлять — ennistama, taastama⁶⁾
вредъ — kahju
вручать (повѣстку и т. д.) — kätte
andma, kättama
вручаться — kättuma
врученіе — kätteandmine, -anne (-de)
kättamine, -mus
вступать, входить въ законную силу
— omandama seadusjõu, seadus-
nema (приговоръ вступившій, во-
шедшій въ законную силу — sea-
dusjõu omandanud, seadusnenud
kohtuotsus)
вторичный (вызовъ и т. д.) — teis-
kordne
выводить (изъ предыдущаго) — järeld-
dama
выводъ — järeldus
выѣдывать, вышпытывать — usutlema
выговоръ — poomitus
выдача (преступниковъ и т. д.) —
väljaandmine -anne
выдѣлять (въ особое производство)
— eraldama (eritoimetuseks)
вызовъ (стороны, свидѣтеля) — kut-
sumine, — kutse
выписка — väljavõte
выпись — väljakirjutus
выставлять (свидѣтеля) — osutama
высшій размѣръ — ülemmäär
вычисленіе — väljaarvamine, -arve
вычислять — välja arvama
вѣдомство — ametkond
вѣдѣніе — hoolkond
вѣрно съ подлиннымъ — algkirjale
vastav, ära kiriri õige

Г.

Гарантировать — tagama
гарантія — tagatis
генеральная довѣренность — kogu-
volikiri
гербовый сборъ — tempelmaks
гласность — avalikkus

глухой — kurt
голосованіе — hääletamine, -tus
гражданскій искъ — (t)siviilnõud-
mine, -nõue (-de)⁷⁾
гражданскій истецъ — (t)siviilnõudja
гражданскій отвѣтчикъ — (t)siviil-
kostja

Д.

Дальнѣйшій (вызовъ, производ-
ство дѣла) — edasine, edas-
pidine
данное — anne (andme); данныя
— andmed
дисциплина — kari (-ri)⁸⁾
дисциплинарная отвѣтственность —
karivastutus
дисциплинарное взысканіе — kari-
trahv
дисциплинировать — karima
диффамация — levilaim⁹⁾
добросовѣтность — sisetundlikkus
договаривающаяся сторона — lepin-
guosaline
докладывать (дѣло) — esitama
докладчикъ — esitaja
докладъ (дѣла) — esitamine, -tus
должностное лицо — ametnik
доносить — iherdama¹⁰⁾
доносительство — iherdlemine
доносчикъ — iherdaja
доносъ — iherdamine, -dus
дополнять (списки свидѣтелей и т. д.)
— täiendama
допрашивать — küsitlema
допросъ (свидѣтеля, обвиняемаго) —
küsitlemine, -tlus
допускать (защиту) — lubama
допустимость — lubatavus
допущеніе — lubamine, luba
дослѣдованіе (дѣла) — täienduurimine,
-mus
дослѣдовать (дѣло) — täiendavalt
uurima
доставка (повѣстки) — päraletoime-
tamine, -tus
доступъ (въ засѣданіе) — pääs (-su)
доходъ — tulu

душевнобольной — meelehaige
дѣеспособность — teguvõime
дѣеспособный — teguvõimus (-sa)
дѣйствіе — toimus
дѣйствительный, (reel) — tõelik
дѣйствовать — toimima
дѣло (kui paberite kogu) — asi
дѣло подлинное — algasi
дѣло судебное — kohtuasi
дѣльный — asjalik

Ж.

Жалоба — kaebus
жеребевать = метать жребій — liisuta-
mata, arpima ¹¹⁾
жеребевка — liisutamine, -tus, arpi-
mine, -mus
жилице — elamu
жребій — liisk, arp

З.

Заключать (изъ предыдущаго) — jä-
reldama
заключать въ тюрьму — vangima
заключать подъ стражу — vahistama
заключение (изъ предыдущаго) — jä-
reldamine, -ldus
заключительное объяснение — lõpp-
seletus
закрывать — kinnistama, sulgema;
при закрытыхъ дверяхъ — kin-
nistel, suletud ustel
закрываться — sulguma, kinnistuma
залогъ — edis, kantsjon ¹²⁾
замѣтка — märgis
замѣчаніе — märkus
заносить (въ протоколъ, актъ и т. д.)
— vaata вносить
занятіе (обвиняемаго) — (süüdistatava)
elukutse
заочный (приговоръ) — tagaselja
(otsus)
засѣданіе — istung ¹³⁾
защитникъ — kaitsja
заявленіе — teatamine, teade
заявлять — teatama
знакъ отличія — aumärk

И.

Изготавливать (актъ, приговоръ и т. д.)
— valmistama
изготовление (акта и т. д.) — val-
mistamine, -tus
издержки (судебныя, путевыя) —
kulu
излагать (приговоръ, протоколъ) —
väljendama
изложение (приговора, вопросовъ и т. д.)
— kirjapanek, kirjapanemine, väljen-
damine, -dus
измѣненіе (приговора и т. д.) —
muutmine, muude (-te)
измѣнять (приговоръ, актъ и т. д.)
— muutma
ислѣдованіе — uurimine, uurimus
изуственность — suusõnalikkus
изъятіе — eraldamine, -ldus, erald
изъять — eraldama
исключать — erandama
исключеніе — erandus, erand
исключительно — ühes arvamata;
aina, üksnes
исключительный — erandlik
искъ — nõudmine, nõue (-de)
исповѣдникъ — pihtija
исповѣдь — pihtimine, piht
истолкованіе — tõlgitsemine, -tus
истолковывать — tõlgitsema
исчисленіе (издержекъ, прогоновъ
и т. д.) — väljaarvamine, väljaarve
исчислять — välja arvama

К.

Казна — riigikassa
канцелярія — kantsleii
канцелярская пошлина — kantsleii-
lõiv (-lõivu) ¹⁴⁾
кассация — tühjamine, -mus
кассационная жалоба — tühjamis-
kaebus
кассировать — tühjama ¹⁵⁾
квартира — korter
квитанція — tasutäht (vaata рас-
писки) ¹⁶⁾

компетентный — võimus (-sa), võim-
kondne, võimualune, kompetentne
компетенция — võimkond, võimuala
комилектный (присяжный заседатель)
— koostuline, kogumlik (vande-
kohtunik)

комплектъ kogum (-mi), koostu
контрабанда — salakaup
контролировать — kontrollima
контроль — kontroll
копия — ärakiri
корреспонденция — kirjavahetus
косвенный — kaudne
критерий — tunnus
круговая ответственность — ühis-
vastutus
круговая порука — ühistagamus
крѣпостное отдѣление — kinnitusamet

Л.

Листовой сборъ — lehemaks
лишать (правъ) — (õigusi) kaotama,
лишать мѣста — loovutama kohast
лишенный правъ — (õigusi, õigused)
kaotanu
лишенный всѣхъ правъ состоянія
— kodaniku-õigused kaotanu 17)
лишенный всѣхъ особенныхъ правъ и
преимуществъ — eris- ja eesõigu-
sed kaotanu
лишенный нѣкоторыхъ правъ — eris-
õigusi kaotanu

(Järgneb.)

Tähendused Kriminaalkohtu-seadustiku oskussõnade juurde.

1) Kriminaalkohtu-seadustik (K. K. S.)
— on sisule vastavam nimetus kui viimasel
ajal tarvitusel olnud kriminaalkohtu-kord
(K. K. K.).

2) armama — on tuletatud tüvest „arm“
(v. Viedemann), tähendab seega: armulik
olema, armu heitma.

3) sarnus — sõnaga „sarnasus“ ühest
tüvest võrsunud; arendatud kirjanduslikust
määrsõnast „sarna“ (näit. „nad on teine
teise sarna“).

4) teistma — võõrarõhulise sõna „apel-
leerima“ asemel, mis ju sisuliselt muud
ei tähenda, kui asja teist korda läbivaata-
mist, oleks sünnis tarvitada „teistma“ (v.
ka Aavik).

5) sisendama — tähendab õieti: millegi
sisse paigutama, panema, asetama.

6) taastama — varem as Eesti keeles
tarvitusel olnud „taas“ tähendab: jällegi,
uesti; nii siis „taastama“ — tegema jällegi
olevaks, uuesti jalale seadma.

7) (i)siviil — Eesti kirjakeel ei armasta
sõnade agluses konsonantide rühmi; see-
pärast püüab ta laensõnades üsna tihti osa
neist konsonantidest vähendada; selle kal-
dusega seisab kokkukõlas muu seas siis
seegi, kui „tsiviil“ asemel eestipäraselt tar-
vitama hakataks „siviil“: siviilkohus, siviil-
nõudja jne., just niisama nagu meil üldiselt
maksvusel on: silinder, sidrun, sibul, siisi-
kene jne.

8) kari — rahvakeeles „distsipliini“
tähenduses laialt tuttav sõna; näit. „kui tal
kari on, küll ta siis teeb“ (Viedemann).

9) levilaim — laim, mis levib, s. o.
laiali laguneb, ehk levitatakse, s. o. laiali
laotatakse.

10) rahvamurdeline iherdama ehk viher-
dama — oleks otstarbekohasem tarvitada
kui meie poolt varemini soovitatud võrdama
(v. „Õigus“ nr. 1, lhk. 8), sest et viimane
morfoloogiliselt väga ligidal seisab sõnale
„võrdlema“ ja sellega seepärast segamini
võiks minna.

11) arpima — see vana, Soome kee-
lega ühine oma sõna (Soome keeli arpoa)
oleks väärt, et ta uuesti elustuks.

12) edis — on rahvapärane sõna
„kautsjoni“ äratähendamiseks (v. Viedemann).

13) istung — oleks reeglipärasem kui
senine „istung“ (sõnast „istuma“). Suffik-
siga ng tähendatakse üksust mingisugusest
sõnatüves sisalduvast tegevusest; nii siis
oleks „istung“ — üksust istumist, istumisi.

14) lõiv — on meie keeles varemini
tarvitusel olnud sõna tähenduses: peale-
pandud ehk kohustuslikult nõutav maks
(Zins, Abgabe; v. Viedemann ja Göseken),
seega kõigiti kohane venekeelset sõna „pos-
lin“ Eesti keelest välja tõrjuma.

15) tühjama — tühjaks tegema, nii siis
mõjutuks, maksvusetuks tunnistama, nagu
see sisuks on ka prantsuskeelsele casser
— kasseerima.

16) tasutäht — täht, mis tasumise kohta, äratasumise tõestamiseks antud; soovitamiskäändelise kui senine Saksa keelest laenatud sõna „kviitung“.

17) Eesti keeles on võimalik lihtsalt käändevormide abil seda mõtet edasi anda, mille väljandamiseks Vene keeles sõna „всѣхъ“ või „нѣкоторыхъ“ peab juurde lisama: tema on kodanikuõigused kaotanud (= kõik), aga: ta on kodanikuõigusi kaotanud (= osalt).

Eesti vabariigi Riigikohus ja 1920. a. põhiseaduse printsiibid.

„Justitia est fundamentum regnorum.“ (Õiglus on riikide aluspõhi). See on õigusriigi põhimõte. See mõte on ka Eesti vabariigi 1920. a. põhiseaduse aluseks ja peab olema juhtivaks täheks nii seadusandlikule kui ka täidesaatvale võimule nende tegevuses valitsuses ja kohtus.

1920. a. põhiseaduse sissejuhatuses on need ilusad sõnad: Eesti rahvas, kõikumatus usus ja vankumatus tahtmises luua riiki, mis on rajatud õiglusele, ja seadusele ja vabadusele, kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üleüldises kasus, võttis vastu ja määras Asutava Kogu kaudu järgmise põhiseaduse:

Sellele järgneb siis põhiseadus 9 peatükis ja 89 §§.

See sissejuhatus tuletab meelde kuulust „Preambali“ Põhja-Ameerika Unioni 1787 a. põhiseadusele, Hamiltoni, Madissoni, Jeffersoni ja t. tööle. Nii kui ameeriklased suvereense rahvana uuele riigile uue põhiseaduse andsid, mille põhimõtetest edaspidised seadused oma tendentsi pidid leidma, on Eesti rahvas, kui uue riigi suvereen, põhiseaduses kindlaks määranud,

missugused vaatepunktid loovat riigitööd peavad juhtima. Kahes asjas on olemas vahe: 1787. a. põhiseadus pandi pärast n. n. Konventsiooni poolt vastuvõtmist rahva hääletamisele ette tolleaegses Uniooni 13-es osariigis ja leidis nende poolt kinnitust, Eestis ei ole seda mitte sündinud. Nii peab siis arvama, et suvereen, rahvas, on annud Asutavale Kogule piiramata volituse põhiseadust lõpulikult kujul kindlaks määrata. Teine vahe on see, et Ameerika Unioon on ühisiirik, nagu Helveetsia; Eesti aga, nagu Prantsusmaa — üksusiirik. Kuid mõlemal korral on meil ees n. n. esitusline vabariik, mitte vahenditu, nagu väikesed Helveetsia n. n. algkantonid. Kuid moodis esitusline vabariik ei piira mitte suvereenil rahval riigivõimust osavõtmist ainult seadusandliku asutuse liikmete valimisega, vaid lubab teatavil juhtumistel otsekohe osa võtta riigi tahtmise formuleerimisest rahva hääletamise ja rahva algatamise kaudu.

Põhiseaduse määrustes avaldab ennast rahva õigustunne, tema vaated selle kohta, mis õige on, mis tuleb üksikutes seadustes ja valitsuse korraldustes maksuma panna. Ja sissejuhatus toob esile 3 tunnust, mis vabariigi seaduste nii-öelda üleüldise vaimu ära määravad: 1) õiglus, 2) vabadus kui materjaalsed sisulised tunnused ja 3) seadus kui töö formaalne mõõt riigielus. Iga seaduse peale, mis oma sisu poolest nende tunnuste vastu käib, peaks tulevikus kui põhiseaduse vastase peale vaadatama, kui niisuguse peale, mis põhiseaduse põhimõtete vastu käib, ja iga tegevuse peale, mis mitte sel kujul ette ei ole võetud, nagu põhiseadus ette kirjutab, tuleb vaadata kui suvereense rahva tahtmise haavamise peale.

Äranägemine õpetab, et õigusriigis peab olema organ, mis väljaspool iga-

päevast võitlust, erakondade kokkupõrkeid, klasside ja rühmade võistlust seadust alal hoiab, nagu ta põhiseaduses on formuleeritud ja selle sihile vastavalt antud üksikutes seadustes. Säherduseks orgaaniks võib üksnes mittepoliitiline orgaan olla.

Riigi kohtu korraldus on seaduslikkuse peale rajatud, sest ainult seadusetundjad ja seaduseaustajad kohtunikud võivad õigusetegijad olla, s. o. loogiliselt ja grammatiliselt õigete seletuste abil, oma õigustunde ja õigluse nõuetest arusaamisest juhitud, hinnata vaherkordasid, tegusid, põhjusi ning kavatsuste teostamise katseid ja positiivse seaduse mõõdupuud tarvitada.

Esimene järk Eesti põhiseadusest teeb tegemist seaduslikkusega. Et demokraatliku põhimõtte kohaselt riigivõim, nimelt õiguslikult piiramata, kõrgem riigivõim rahva kätes on (§ 1), siis on rahva suvereenus seaduste allikaks ja nimelt kogu rahva suvereenus, mitte aga mingi üksiku klassi diktatuur. Ühe klassi diktatuur on vastolus demokraatia põhimõttega, s. o. rahvavalitsusega, ja iga diktatuur on katteks kas mingi üksiku või rühma ainuvalitsusele. Diktatuur on sallitav kui ajutine hädaabinõu, kui riik hädaohus on. Vana vabariiklik Room tundis diktaatorid, üksnes nende võimused oli ikka ajaga piiratud. Niipea kui diktaator ehk diktaatorid endi ainuvalitsuse kestvust oma heaksarvamise järele tohtisid määrata — on demokraatialle surmaotsus kuulutatud ja avaneb ainult kaks võimalust: kas keiserlik türannia ehk — ohlokraatia, alama kihi valitsus. —

Täiesti loogiliselt ütleb § 3: „Eesti riigivõimu ei saa keegi teostada muidu, kui põhiseaduse või põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal.“ Selle kardinaalse lause loo-

giline järeldus on: „Ainult seadused, mis põhiseadusega kokkukõlas on, omandavad seadusjõu. Seadused, mille see kokkukõla puudub, jäävad ilma seadusliku jõuta, on seega õiguslikult tähtsusetu. Nüüd on küsitav: Misugune orgaan riigis peab põhiseaduse puutumatus järele valvajakaks olema? Siin on põhiseaduses puudus. Selle küsimuse peale ei leia me vastust põhiseadusest. Kas peab rahva esitus, Riigikogu, see valvaja olema, kas peab tema otsustama, kas tema poolt vastuvõetud ja kinnitatud seadus põhiseadusele vastab või ei? Vabariigi presidenti, kellel suspensiivne vetoõigus oleks, nagu Põhja-Ameerika Ühisriikides, 1920. a. põhiseadus ei tunne. Järjekult puudub orgaan, kes seadusandliku võimu tähelepanu põhiseaduse vastu patustamise peale võiks juhtida. Rahvaesituse kätte seaduste seaduslikkuse üle valvamist usaldada oleks niisama hea, kui teda tema enese üle kohtunikuks panna. Keegi ei või iseenele asjas kohtunikuks olla, see oleks seaduse põhimõtte pilkamine. Liiatigi, kui asi rahvaesitusse puutub. Esituslise vabariigi põhimõte on küll see, et rahvaesitus tõesti rahva-esitus on, s. o. et sest momentist peale, kui valitud rahvaesitaja oma ametisse astub, tema keeldub oma klassi, oma valimisringkonna, oma sõprade, oma mõttekaaslaste ehk oma erakonna esitaja olemast, vaid on ainu-üksi kõige rahva esitaja, rahva huvide kaitsja ja riigi huvide kaitsja, milles rahvas üksuseks on koondunud. Sellepärast keelavad kõik uue aja konstitutsioonid, ka Eesti oma 1920. aastast, n. n. käskivad mandaadid ära, s. on juhatused, mis seovad rahvaesitajaid nende valijate soovide külge. Kuid kui kaugel on tegelik elu neist suurtest ja ilusatest mõtetest! Rahvaesitustes ei istu rahvaesitajad,

vaid parteiesitajad. Proportsionaalne valimise süsteem koguni sanktsioneerib niisugust kõrvalkaldumist rahvaesituse põhimõttest. Ta otsib küll lepitust puht-enamuse süsteemi ülekohtuga, kus väike hääle enamus ühele erakonnale võimu kätte võib mängida, kuid ta edendab ka erakonnavoitlust ja viib erakonnad kui seaduslikult tunnistatud jõu rahvaesituse rüppe. Ja kes tahab tundma õppida, kuidas erakondade sekeldused teevad rahvaesituse kitsaste klassi- ja rühmahuvide tööriistaks, sel tarvitseb ainult pilgu heita Ostrogorski suure töö sisse: „*La Democratie moderne et les parties politiques.*“

Et valitsus saaks põhiseaduse vajajaks olla, seda ei või küll keegi tõendama hakata. Kõige vähem seal, kus parlamentarism valitseb, kus valitsus, ministrikabinet muud ei ole, kui parlamendiamuse ehk ühe erakonna, ehk kahe või kolme partei komisjon, kui need koalitsiooni ministeeriumi sünnitavad. Igal juhtumisel ei ole see miski iseseisev instants, sest umbusalduse avaldus volitajate poolt võib volinikkudelt nende võimu võtta. Rahvaesitus ja valitsus on poliitilised orgaanid, ja poliitika ja õigus ei seltsi mitte alati. (Järgneb.)

Prof. Dr. E. Berendts.

Kohtute tegevus.

Kas võib jahilubade pealt maakonna heaks maksu võtta?

Vastus eitav.

Ei ole määrust, mis oleks annud õiguse jahilubade pealt maakonna heaks maksu võtta, sest Vene jahiseaduse § 328 märkuse (Сб. Зак. т. XII. ч. 2) põhjal läks jahilubade pealt võetav maks Siseministeeriumi erisummadeks, mitte aga omavalitsuse asutuste kasuks, kuna 1919. a. 27 juuni

seaduse põhjal (R. T. nr. 45 — 1919. a.) see maks Riigikassa heaks läheb.

Kas Tervishoiu Peavalitsusel on õigus maakonna-arsti valimisi tühjaks tunnistada?

Vastus eitav.

Maakonna-arsti valimise otsuse tühjastunnistamist võivad administratiivkohtu teel nõuda Omavalitsuse asutuste peavalitsus, ja isikud ja asutused, kelle varanduslised ehk õiguslised huvid on valimistega seadusevastaselt puudutatud. — (R. adm. t. nr. 109/1920.)*

Kas masinate tarvitajate ja tarvitajateühisuste registreerimiseks on Ajutise Valitsuse 1919. a. 21. III. seaduse § 2 (R. T. nr. 18 — 1919) tähendatud luba tarvis?

Vastus eitav.

Seesugused ühisused on kooperaatiivühisused (Vene S. ja K. k. 1917. a. nr. 72 p. 414 § 1), millede registreerimiseks luba tarvis ei ole. — (R. adm. t. nr. 28 ja 29/1920.)

Missuguses korras tulevad maksmata jäetud kirikumaksud sisse nõuda?

Riigikohtu poolt antud vastus: kirikumaksud peavad nende maksmata jätmise korral vastuvaidlemata korras sisse nõutama, nagu seda Ven. Sen. I dep. ukaasiga 7. XII. 99. a. Keila kiriku maksude asjus ja Siseministeeriumi administratiiv-asjade Peavalitsuse ringkirjaga 10. XII. 1919. nr. 6632 on seletatud, sest sellekohased Vene ajal maksivad seadused maksavad ka meil (R. T. nr. 1 — 1918 sead. 19. XI. § 2) ja ei ole veel ära muudetud. — (R. adm. t. nr. 247/1920.)

*) Riigikohtu administratiiv osakonna toimetis nr. 109/1920. a.

Missugusele kohtule alluvad täitmisele määratud linnavolikogu otsuse vastu tõstetud kaebused?

Seesugused kaebused anti Vene-aegse seaduse järele, mis ka meil maksev, ringkonnakohtu administratiiv-osakonnale (Linnaseaduse § 142 — 1917. a. sead. järele, Соб. узак. и прав. Пп. 1917 г. № 157 § 869), aga meil tulevad säärased kaebused vastavatele rahukogudele alluvateks tunnistada (R. T. nr. 10 — 1919. a. adm. k. k. § 5). — (R. adm. t. nr. 214/1920.)

Kas on sõjaväelised sissetulekumaksust vabad?

Vastus eitav, sest „Einkommensteuer-Ordnung für Livland und Estland“ § 8—5 sisalduv määrus (Verordnungsblatt nr. 22 — 1918. a.) käis Saksa riigi sõjaväeliste kohta, kes meie maal ametikohuste täitmisel siin elama olid sunnitud ja kohalikkudest elanikkudest kohalikkude maksude asjus eraldatud olid, seejuures maksude asjus oma kodumaa seaduste alla käies. Ka Vene sissetulekumaksu-seaduse § 11 p. 5 ettenähtud sõjaväeliste eesõigus (Соб. уз. и прав. Пп. 1916 г. nr. 106 § 838) teenistuspalga asjus ei ole enam maksev, kuna ta Vene Ajut. Valitsuse määruse läbi ära on muudetud (Соб. уз. и прав. Пп. 1917 г. nr. 239 § 1659. — (R. adm. t. nr. 219/1920.)

Kas käivad Riigikohtu läbivaatamise alla kaebused Vabariigi Valitsuse otsuste ja määruste peale?

Vastus eitav.

Maksev administratiivkohtu kord, kes § 6 ligemalt Riigikohtu võimu administratiivasjus kindlaks määrab, ei lase oletada, et meil oleks tahetud Vabariigi Valitsuse otsuseid Riigikohtu kontrolli ehk revisjoni alla

seada, sest seal loetakse üles, et Riigikohtule alluvad kaebused üksikute ministriumide, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiiv-asutuste peale, kuna Ajutist Valitsust, kelle asemele Vabariigi Valitsus astus, seal ei nimetata, mis siis oleks nimetatud olnud, kui tema määrused oleksid pidanud edasikaebamise teel Riigikohtu alla käima, küll ka esimeses reas, kui kõige suurema võimu piiriga varustatud Vabariigi Valitsemise asutus. — (R. adm. t. nr. 224/1920.)

Tollinõukogu otsuste peale kaebuste sisseandmise tähtaeg?

Kolmenädaline. (Уст. Тамож. ст. 1143 по прод. 1906 г. ja Adm. K. k. § 9, „R. T.“ nr. 10 — 1919). — (R. adm. t. nr. 103/1920.)

Kas on Asutava Kogu liige riigi ametnik?

Vastus eitav.

Kodanliseks riigiametnikuks tuleb seaduse järele ainult niisugust riigiteenistuses seisvat isikut pidada, kes selleks riigivalitsuse organide poolt on määratud ja teiste sellekohaste nõuete kohaselt esineb (уст. о службѣ по оуп. отъ Прав. § 1, 168—175), selle peale vaatamata, kas ta kõrgem ehk alam on; nende kohta on maksavad selle seaduse § 1 tähendatud määrused. Asutava Kogu kui seadusandliku kogu liige ei ole nendes määrustes mitte ette nähtud. — (R. adm. t. nr. 188/1920.)

Missuguse kassa heaks lähevad kohusfavate määruste põhjal administratiivkorras pealepandavad trahvirahad?

Riigikassa heaks, välja arvatud juhtumised, kui nad eraisikute kasuks on määratud (R. T. nr. 30/31 — 1919. a. sead. nr. 80), mille juures sellel tähtsust ei ole, kas karistuse

sõjaline või kodanline võim määrab.
(R. adm. t. nr. 218/1920.)

Kroonika

E. V. dispashööriks

on Tallinna Börsekomitee poolt Tallinna-Haapsalu Rahukogu abiesimees Ilmar Tannebaum valitud ning Kaubandus- ja Tööstusministri poolt ametisse kinnitatud (Riigi Teataja nr. 85/86 - 1920. a.).

I. Tannebaum on 1912—1913. a. tuntud Peberburi dispashööri Geo. Jackson'i abiliseks olnud. Ka on tema teoreetiliselt havarii-õiguse suhtes töötanud ja 1913. a. juriidilise kirjatöö „Объ аварин“ välja annud, milles vene dispashööride praktikat põhjalikult on arvustatud.

Esimesena tuli E. V. dispashööril Eesti aurulaeva „Kalevipoja“ havarii asi ära otsustada, missugune havarii (tulekahju) tähendatud laeval 30./31. jaanuaril s. a. juhtus. Lõpuarve selles asjas tehti 15. septembril s. a. Praegu töötab I. Tannebaum Hollandi aurulaeva „Signemin'i“ dispashi väljaarvamise juures.

Dispashööri töötuba asub Tallinnas, Uuel tänaval nr. 3. kort. 2.

Eesti Vabariigi põhiseadus.

Asutava Kogu poolt 15. juunil 1920. a. vastu võetud ja „Riigi Teatajas“ 9. augustist 1920. a. nr. 113/114 avaldatud.

(Lõpp.)

§ 64. Vabariigi valitsusel peab olema Riigikogu usaldus. Valitsus või tema üksikud liikmed lahkuvad ametist, kui Riigikogu neile avaldab otsekohest umbusaldust.

§ 65. Vabariigi valitsuse juures on riigikantselei, mis seisab riigivanema valve all. Riigikantseleid juha-

tab riigisekretäär, kelle nimetab ametisse vabariigi valitsus.

§ 66. Kõik valitsemise aktid, mis antakse valitsuse poolt, peavad kandma riigivanema, vastava ministri ja riigisekretääri allkirja.

§ 67. Riigivanema ja ministrite kohtulikule vastutusele võtmine ametialaste süütegude eest võib sündida üksnes Riigikogu sellekohase otsuse põhjal. Asja harutamine allub riigikohtule.

Peatükk VI.

Kohtust.

§ 68. Õiguse mõistmist Eestis teostavad omas tegevuses rippumatud kohtud.

§ 69. Ülemat kohtuvõimu Eestis teostab Riigikogu poolt valitud riigikohtunikudest koosseisev riigikohus.

§ 70. Kohtunikke, kui nad seaduse järele ei ole valitavad, nimetab ametisse riigikohus.

§ 71. Kohtunikke võib tagandada ametist ainult kohtu teel.

Kohtunikke võib vastu nende tahtmist paigutada ühest kohast teise ainult seaduse täitmisest tingitud juhtumistel.

§ 72. Kohtunikud ei või pidada peale seadustes ettenähtud juhtumiste kõrvalist palgalist ametit.

§ 73. Sellekohaste seaduste alusel ja korras alluvad üksikud liigid kriminaalasju vandekohtule. Vandekohtunikke ei seo eelmise paragrahvi nõuded.

§ 74. Erakorralised kohtud on lubatud sellekohase seaduse piirides ainult sõjaajal, kaitseseisukorras ja sõjalaevadel.

Peatükk VII.

Omavalitsusest.

§ 75. Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kui-

võrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi.

§ 76. Omavalitsusüksuste esituskogud valitakse üleüldisel, ühetaolisel, otsekohesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel.

§ 77. Omavalitsusüksustel on õigus oma ülesannete täitmiseks maksumid võtta ja koormatusi peale panna seaduses kindlaksmääratud piirides ja korras.

Peatükk VIII.

Riigikaitsest.

§ 78. Kõik Eesti kodanikud on kohustatud osa võtma vabariigi kaitsest seaduses ettenähtud alustel ja korras.

§ 79. Vabariigi kaitseks moodustatakse kaitseväed, mille korraldus määratakse kindlaks eriseaduses.

§ 80. Mobilisatsiooni väljakuulutamise kui ka sõja alguse korral läheb vabariigi kaitsevägede juhatamine vabariigi valitsuselt tema poolt määratud iseäralise kaitsevägede ülemjuhataja kätte, kelle võimupiirid on kindlaks määratud eriseaduses.

§ 81. Vabariigi valitsusel on õigus välja anda eriseaduses ettenähtud alustel ja korras kaitsevägedesse puutuvaid seadlusi ja määrusi.

§ 82. Vabariigi kaitsejõudude mobilisatsiooni väljakuulutamise otsustab Riigikogu.

Vabariigi valitsusel on õigus ilma Riigikogu otsust ootamata mobilisatsiooni välja kuulutada, kui võõras riik on kuulutanud vabariigile sõja, alanud sõjalise tegevuse või välja kuulutanud vabariigi vastu mobilisatsiooni.

Peatükk IX.

Riigi maksudest ja eelarvest.

§ 83. Ühtegi avalikku maksu või koormatust ei või kellelegi peale panna muidu kui seaduse alusel.

§ 84. Ei tohi kellelegi riigi kulul paukit, vaevatasu või muud tasu määrata muidu kui sellekohase seaduse põhjal.

§ 85. Iga aasta jaoks seatakse riigi sissetulekute ja väljaminekute üleüldine eelarve kokku. Seadusandlikul teel võib selle maksvust jaoliselt pikendada kuni uue eelarve vastuvõtmiseni.

Peatükk X.

Põhiseaduse jõust ja muutmisest.

§ 86. Põhiseadus on vankumatuks juhteks Riigikogu ning kohtu ja valitsuse asutuste tegevuses.

§ 87. Põhiseaduse muutmise algatamise õigus on rahval rahvaalgatuse korras, kui ka Riigikogul harilikus korras.

§ 88. Rahvas otsustab rahvahääletusel põhiseaduse muutmise, olgu see algatud kas rahvaalgatuse korras või Riigikogu poolt.

§ 89. Põhiseaduse muutmise eel nõu peab rahvale teada antama vähemalt kolm kuud enne rahvahääletuse päeva.

Asutava Kogu esimees: A. Rei.

Sekretäär: H. Martna.

Vabariigi põhiseaduse ning Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õiguse seaduse maksmapaneku seadlus.

Asutava Kogu poolt 2. juulil 1920. a. vastu võetud.

§ 1. Vabariigi põhiseadus omandab seadusliku jõu peale tema väljakuulutamise „Riigi Teatajas“ ja hakkab maksma järgmisel päeval peale Riigikogu valimiste tagajärgede väljakuulutamise „Riigi Teatajas“.

Vabariigi põhiseaduse paragrahvidest hakkavad maksma käesoleva seadluse avaldamisega „Riigi Teatajas“ need, mis käsitavad Riigikogu valimisi (§§ 27, 28, 33, 36, 37, 45).

Vabariigi valitsemise ajutise korra § 25 („Riigi Teataja“ nr. 44.—1919. a.) kaotab oma maksvuse käesoleva seadluse avaldamisega „Riigi Teatajas“.

§ 2. Vabariigi põhiseaduse maksamahakkamisega lõpevad Asutava Kogu volitused ning lõpetavad oma maksvuse: Asutava Kogu valimisseadus („Riigi Teataja“ nr. 2.—4. — 1918. a.), vabariigi valitsemise ajutine kord („Riigi Teataja“ nr. 44. — 1919. a.), seadusandliku delegatsiooni seadlus („Riigi Teataja“ nr. 47. — 1919. a.), seadlus rahvahääletuse ja rahva seadusalgatamisõiguse kohta („Riigi Teataja“ nr. 84. — 1919. a.), armuandmistehendamine kord Asutavas Kogus („Riigi Teataja“ nr. 105.—1919. a.), ja määrus vabariigi valitsuse õiguste kohta riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade asjus („Riigi Teataja“ nr. 49./50.—1920. a.).

§ 3. Vabariigi valitsemise ajutise korra § 12-a („Riigi Teataja“ nr. 109.—1919. a.) jääb ajutiselt maksma, nii kaua kui Riigikogu teda mitte ei ole ära kaotanud.

§ 4. Maksvates seadustes ettenähtud Asutava Kogu õigused lähevad vabariigi põhiseaduse maksamahakkamisega üle Riigikogule.

§ 5. Vabariigi valitsemise ajutise korra põhjal moodustatud vabariigi valitsus jääb peale vabariigi põhiseaduse maksamahakkamise ametisse, kuni Riigikogu uue vabariigi valitsuse ametisse kutsunud, ja töötab vabariigi põhiseaduse alusel.

§ 6. Riigikogu valimised kuuluvad välja Asutava Kogu juhatus Asutava Kogu otsusel.

Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduses Riigikogu juhatus peale pandud ülesandeid täidab Riigikogu kokkuastumiseni Asutava Kogu juhatus.

Riigikogu esimese istumise avab Asutava Kogu esimees.

§ 7. Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduses ettenähtud hääletamise jaoskonnad määravad kindlaks selle seaduse § 2. ettenähtud asutused hiljemalt 20 päeva pärast peale käesoleva seadluse avaldamise „Riigi Teatajas“.

§ 8. Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 17 ettenähtud hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade kokkuseadmine algab 30 päeva pärast käesoleva seadluse avaldamist „Riigi Teatajas“ ja lõpetatakse kahekümne päevaga.

Nende nimekirjade kokkuseadmise tõelikud kulud kaetakse Asutava Kogu juhatus poolt krediidist, mis Riigikogu valimiste toimetamiseks Asutava Kogu poolt määratakse.

§ 9. Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 17. ettenähtud esimesed järjekorralised hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade parandused ja täiendused võetakse ette 1921. aastal samas paragrahvis nimetatud tähtajal.

Asutava Kogu esimees: A. Rei.

Sekretäär: H. Martna.

Vastutav toimetaja — F. Karlson.

Väljaandja — Tartu Õigusteadlaste Selts.

H. Laakmanni trükk, Tartus.